

Riesz Frigyes laudáció

Magyar Örökség díj laudáció

Réz Gyula: Riesz Frigyes laudáció

Itt, a magyar tudomány felszentelt falai között büszkén mondhatjuk, hogy jó néhány olyan magyar tudós van, akik a nemzetközi tudomány legmodernebb eredményeit hazánkban nemcsak meghonosították, de lényegesen tovább is fejlesztették bekapcsolva ezzel a magyar tudományt a nemzetközi vérkeringésbe. Azért olyanok már sokkal kevesebben vannak, akik nem meghonosítottak, hanem megteremtettek tudományágakat, és a világ tudósai tőlük, magyaroktól tanulhatták meg az új elméleteket. A mai napon olyan megtiszteltetésben van részem, hogy egy ilyen magyar matematikusról, Riesz Frigyesről, az ő életéről, munkásságáról, érdemeiről szólhatok Önök előtt.

....Riesz Frigyes 1880. január 22-én született Győrben. Egyetemi tanulmányait 1897 és 1902 között Zürichben, Budapesten és Göttingenben végezte. 1902-ben Budapesten egyidejűleg szerezte meg matematika-fizika szakos tanári diplomáját és doktori címét. Göttingeni tanulmányai során a kor vezető matematikusának, David Hilbertnek az iskolájában ismerkedik meg a matematika és a fizika határterületén akkor születendő új tudományággal, az integrálegenletek és a végtelen lineáris egyenletrendszerek problematikájával. Az 1907-es év fordulópont a lőcsei gimnázium 27 éves matematikatanárának életében: megjelenik Párizsban, a Comptes Rendus-ban az a cikke, amely a később funkcionálanalízisnek elnevezett matematikai tudományág alapkövét, a teljességi tételt is tartalmazta. Ez a tudományág egy új szemléletet teremtett meg a matematikai analízisben, a függvények elméletében. Ennek a lényege az a felismerés, hogy ha a függvények között alkalmas módon definiáljuk az összeadás, a számmal való szorzás és a skaláris szorzás műveletét, akkor a függvények ugyanúgy viselkednek, mint a vektorok a geometriában. Ez a forradalmian új szemlélet lehetővé tette az analízis, az algebra és a geometria módszereinek együttes alkalmazását a problémák megoldásában. A korszakalkotó felfedezés meghozta számára az elismerést itthon és külföldön egyaránt. 1914-ben már a kolozsvári egyetem professzora. Közben 1913-ban Párizsban a világ legrangosabb monográfiatorozatában megjelenik első monográfiája, amely a matematikusok és fizikusok egy szélesebb köre számára is elérhetővé teszi az új elmélet alapjait. 1920-ban a trianoni szerződés után a Kolozsvári Egyetem Szegedre költözik. Riesz Frigyes és Haar Alfréd létrehozzák a rövid idő alatt világhírnévre szert tevő szegedi Matematikai Iskolát. Mivel Kolozsvárról üres kézzel kellett az egyetemnek távozni, ehhez először egy matematikai könyvtárat kellett a semmiből létrehozniuk. Elindították az Acta Scientiarum Mathematicarum folyóiratot (a nemzetközi matematikai közösség „Acta Szeged”-ként rövidíti és emlegeti), amely a két alapító kiemelkedő nemzetközi reputációjának köszönhetően rövid idő alatt az egész világon ismertté és keresetté vált cserealapot teremtve a matematikai folyóiratok és monográfiák beszerzésében. A folyóirat ma is a Szegedi Tudományegyetem Bolyai Intézetének féltve őrzött büszkesége, nemzetközi elismertségének egyik letéteményese. Ez köszönhető annak a szigorú igényességnek, amit Riesz Frigyesről és tanítványától, Szőkefalvi-Nagy Bélától örököltünk. Matematikusok között jól ismert a történet, hogy az 1930-as években Riesz Frigyes testvéröccse, a Svédországban élő ugyancsak világhírű matematikus Riesz Marcell, akivel rendkívül szoros testvéri kapcsolatát Riesz Frigyes élete végéig ápolta, benyújtott egy dolgozatot az Acta Szeged-be publikálásra. Testvérbátyja, az Acta Szeged főszerkesztője elutasította a dolgozatot mondván: „Marci, írtál te már ennél jobb cikket is.” De Riesz Frigyes nemcsak másokkal, magával szemben is rendkívül igényes volt. Dolgozatait a leadás előtt többször is képes volt átírni, egészen addig, amíg a kifejtt fogalmak, tételek és bizonyítások, mind tartalmukat, mind a kifejtés módját tekintve tökéletessé nem váltak. Ez a tökéletesség és elegancia jellemezte Szőkefalvi-Nagy Bélával együtt írt monográfiáját (mellesleg ennek megírása is 6 évig tartott!), amely 1952-ben jelent meg franciául, és ma is a funkcionálanalízis alapkönyve, amit számtalan nyelvre (köztük kínaira, japánra) is lefordítottak, az elsők között oroszra is. Akárhányszor megfordultam Moszkvában és szóba került a szegedi matematikai iskola, mindig megemlézték kollégáim, hogy a szovjet matematikusok a funkcionálanalízist a „Riesz-Szőkefalvi-Nagy”-ból tanulták. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája által Riesz Frigyes hetvenedik születésnapjára küldött levél üdvözlő sorai között ez olvasható: „Kétségtelen, hogy Ön egyike a matematikai gondolkodás legnagyobb élő mestereinek”. Ez egy igazán sokat mondó elismerés, ha az aláírók között ott van Andrej Kolmogorov is.Riesz Frigyes szívén viselte tágabb tudományos közösségének, a Szegedi Egyetemnek a sorsát is. Két alkalommal, először 1925-26-ban, majd rövid ideig 1945-ben az egyetem rektori tisztségét is betöltötte. A Magyar Tudományos Akadémia is elismerte Riesz Frigyes érdemeit: egészen fiatalon, 36 éves korában fogadta tagjai közé. Később betöltötte a Matematikai és Fizikai Tudományok Osztályának elnöki tisztségét, sokáig volt az osztály tiszteletbeli elnöke. 1946-ban elfogadta a Budapesti Eötvös Loránd

Tudományegyetem meghívását. Itt kutatott és oktatott 1956. február 28-án bekövetkezett haláláig. Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Meggyőződésem, hogy a teljes magyar matematikus közösség véleményét tolmácsolva mondhatom, hogy az egész életükben itthon kutató és oktató matematikusok közül Riesz Frigyes munkásságának volt a legnagyobb hatása az egyetemes matematikai tudományra, és ezzel teljes mértékben rászolgált arra, hogy matematikai zsenije a Magyar Örökség részévé nyilváníttassék. Köszönöm megtisztelő figyelmüket.